

всього періоду навчання. Вони поглиблюються, удосконалюються, наближаються до професійної діяльності і набувають ознак майстерності. Для усунення виявлених на етапі констатувального експерименту недоліків варто розробити методіку їх усунення та впровадити її у навчальний процес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беспалько В. П. Критерии для оценки знаний учащихся и пути оптимизации процесса обучения // Теория поэтапного формирования умственных действий и управления процессом обучения. – М.: Педагогика, 1967. – С. 3-23.
2. Жалдак М. І. Педагогічний потенціал комп'ютерно-орієнтованих систем навчання математики // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць. – К.: НПУ ім. П. Драгоманова. – Вип. 7. – 2003. – 263 с.
3. Машбиць Ю. І., Гокунь О. О., Жалдак М. І. Основи інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів. – К.: ІЗМН, 1997. – 264 с.
4. Мойсеєнко А. О. Готовність населення України до діяльності в інформаційному суспільстві // <http://www.isu.org.ua>
5. Пономаренко В. А., Кандыбович Л. А., Дьяченко М. И. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях. Психологический аспект. – Минск: Изд-во Университетское, 1982. – 206 с.

УДК 378.796

Т.І. Романько

ОПЕРАЦІЙНО-ДІЙОВИЙ КОМПОНЕНТ ЕКОЛОГО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Автор аналізує результати дослідження екологічної культури підростаючого покоління, розкриває сучасні організаційно-педагогічні умови, форми і методи еколого-професійної підготовки майбутніх учителів в системі вищої освіти України.

The author deals with the psychological and pedagogical means of the ecological upbringing of the future teacher personality in the higher educational establishments of Ukraine.

У сучасних умовах, коли масштаби екологічних змін досягли критичного рівня, формування екологічної освіти у підростаючого покоління стало соціальним замовленням держави, яке сформульовано у багатьох нормативних документах, Концепції розвитку освіти у XXI столітті, Концепції екологічної освіти в Україні, Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти.

Усвідомлення необхідності виходу сучасного суспільства з кризової ситуації в системі “людина-суспільство-природа” вимагає в найближчий час активізації інтелектуального, морального, духовного, естетичного потенціалу особистості, задоволення її потреби в гармонії взаємозв'язків зі світом природи в ім'я істини добра і краси на основі вищих духовних цінностей [1].

Тому, на наш погляд, у процесі наукового забезпечення збалансованого екологічного і соціального розвитку суспільства та збереження довкілля необхідна розробка і використання таких технологій навчання учнів загальноосвітніх шкіл, в яких чільне місце займало б формування у особистості системи знань та навичок раціонального природокористування, системи переконань моральних принципів, екологічних цінностей, активної позиції в природоохоронній діяльності.

Ми маємо визнати той факт, що за роки реформування національної школи України ще не вдалося суттєво підвищити рівень екологічної освіти, розв'язати проблему ціннісного ставлення учнівської молоді до природи та гармонізувати стосунки з нею. Причини цього

потрібно шукати в багаторічному пануванні споживацького ставлення до природи, в руйнуванні народних традицій тісного взаємозв'язку людини і природного середовища.

Тому основне завдання сучасної школи культивувати у своїх вихованців комплекс таких найважливіших цінностей, які в умовах різних соціально-економічних змін і втрати багатьох життєвих орієнтирів мають вирішальне значення для розвитку суспільства.

Вагомий внесок у теорію екологічного виховання зробили такі видатні вчені, як К.Д. Ушинський, С.Ф. Русова, В.О. Сухомлинський. Особливе місце в проблемі вивчення займає фундаментальне дослідження В.І. Вернадського про ноосферу – сферу розуму як вищу стадію розвитку біосфери, в якому розумова діяльність стане провідним розвитку на Землі, а людина розглядається як один із найактивніших і динамічних елементів різноманітних екосистем.

В останні десятиліття екологічна освіта вивчається як наймогутніший фактор виходу з кризи, яка склалася у відношеннях людини з природою (В.М. Бровдій, Н.О. Пустовіт, Т.В. Тимочко).

А.В. Толстоухов доводить, що своїм втручанням у природу людина впливає на загальнопланетарний життєво важливий фізико-хімічний, геологічний, кліматичний і біологічний зв'язок. У багатьох роботах він наголошує, що в наш час мова повинна йти про деградацію глобального навколишнього середовища, що зумовлює необхідність зміни пріоритетів і мотивів людського існування, подолання споживацького ставлення до природи. А.В. Толстоухов вивчає проблеми екологічної освіти як психолого-педагогічний процес впливу на людину, метою якого є формування теоретичного рівня екологічної свідомості [5: 15].

Г.П. Пустовіт екологізацію свідомості розглядає як важливу умову оптимізації взаємодії суспільства і природи, показує взаємозв'язок формальної (шкільної) і неформальної (позашкільної) та позакласної системи екологічної освіти підростаючого покоління, наголошує, що екологічна освіта повинна бути неперервним процесом, який має охоплювати всі вікові, соціальні та професійні групи населення [5: 39].

О.В. Пащенко досліджує особливості екологічного виховання у дитячому русі як системі формування самоорганізованої особистості з високим показником громадської активності та відповідальності [5: 19].

Особливості методики екологічного становлення особистості на різних вікових етапах вивчали І.Д. Зверев, В.Н. Максимова, Г.С. Марочко, Г.С. Тарасенко.

Аналіз наукової літератури свідчить, що певною мірою вже розкрито завдання, зміст, форми та методи екологічної освіти. Водночас є підстави для висновку, що сучасні вчені ще недостатньо приділяють уваги проблемі формування екологічної свідомості, ціннісного ставлення до природи, розвитку екологічної культури особистості.

Вивчення досвіду сучасних загальноосвітніх шкіл показує, що не всі учні, наприклад, середніх класів розуміють і можуть пояснити такі поняття як “Червона книга”, “екологічна криза”, “забруднення довкілля (навколишнього середовища)”. 30% дітей у процесі нашого дослідження не змогли привести приклади забруднення води, повітря, розкрити взаємозв'язок між забрудненням довкілля і погіршенням здоров'я людини. 25% учнів не знають про природоохоронну роботу заповідників і заказників нашої країни. Не всі сучасні школярі під час екскурсій в природу вміють поводитися з позицій екологічної доцільності, відповідально займатись природоохоронною діяльністю.

Становлення якісно нової системи екологічної освіти в сучасній Україні неможливе без виховання вчителя-професіонала, громадянина. Формування екологічної культури підростаючого покоління, що характеризується різнобічними глибокими знаннями про навколишнє середовище, світоглядними ціннісними орієнтаціями, відповідальним ставленням до природи та свого здоров'я, уміннями і навичками вирішення екологічних проблем, активною діяльністю в природоохоронній роботі в значній мірі залежить від професійної майстерності вчителя-практика.

Сучасна концепція збалансованого екологічного і соціального розвитку суспільства та збереження довкілля потребує переорієнтації освіти на формування “відповідальної свідомості” особистості майбутнього, здатної до творчої та ініціативної діяльності.

В.Вербицький вказує: “Настав час зрозуміти, що виховання – це не підготовка проведення заходів, а внутрішня самозміна особистості, яка відбувається на основі особистого досвіду і здобуття знань про навколишній світ. Кожна людина будує своє життя як об’єкт соціально-історичного процесу на основі усвідомлення і включення себе в глобальні земні і космічні, вселенські процеси.

Онтологічні (буття) підходи до навчання і виховання змінюють звичайний педагогічний простір: не вказувати, не вимагати, а створювати умови для свободи вибору. Суспільству потрібна особистість, яка могла б самостійно діяти, приймати рішення, робити свій вибір і відповідати за нього...” [1: 35].

На жаль, як показують результати наших досліджень, рівень якості підготовки майбутніх вчителів до екологічного виховання підростаючого покоління ще недостатньо високий, багато теоретичних положень ще не знайшли відображення в практичній діяльності вищої школи.

Тому метою нашої роботи є вивчення дидактичної моделі удосконалення навчально-виховного процесу вищої школи, направленої на формування екологічної свідомості студентів, а її завданнями – дослідження сучасного стану проблеми, встановлення сутності її основних категорій і понять, здійснення спроби пошуку і реалізації сучасних організаційно-педагогічних форм і методів еколого-професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін в системі вищої освіти.

Гуманізація навчально-виховного процесу неможлива без пізнання своїх можливостей, здібностей, перспектив розвитку особистості.

Розв’язанню багатьох указаних проблем може сприяти, на наш погляд, систематичне вивчення самооцінки майбутніх вихователів на всіх етапах їх професійної підготовки.

З метою розвитку потреби і здатності творчого ставлення до виконання функцій учителя і класного керівника сучасної загальноосвітньої школи на практичних заняттях з психолого-педагогічних дисциплін, ми систематично вивчаємо самооцінку студентів за допомогою рангування. Кількісний і якісний аналіз результатів вивчення проблеми свідчить, що більшість майбутніх спеціалістів рівень розвитку особистісних якостей оцінює на середньому рівні. У 53% респондентів коефіцієнт кореляції від 0,4 до 0,6.

З метою уточнення отриманих даних проводимо дослідження за такими параметрами:

1. Володіння значним обсягом психолого-педагогічних і екологічних знань.
2. Здатність відмовитися від копіювання досвіду вчителів шкіл.
3. Здатність до оціночних суджень, критичного мислення.
4. Здатність до узагальнення результатів спостережень у природі.
5. Креативність.

На перше питання відповідь “майже маю” дали 19% респондентів; на друге – 38%; третє – 42%; четверте – 36%; п’яте – 32%. Про свою впевненість на рівні “певно маю” майбутні вчителі вказували дуже рідко. Вивчення досвіду проведення навчально-виховної практики свідчить, що студентам ще важко відмовитись від авторитарного стилю поведінки навіть в природоохоронній діяльності. Вони часто нав’язують свою думку, не враховують пропозицій учнів. Спостерігаються навіть випадки, коли діти хочуть брати участь в різних формах екологічного виховання, але їм з різних причин відмовляють і чітко не пояснюють своє рішення.

Сучасні школярі, на жаль, не навчені під час екскурсій в природу поводитися з позиції екологічної доцільності. Це відбувається може і тому, що вказана форма виховання екологічної культури особистості використовується ще рідко. Хоча Г.Ващенко писав, що спілкування з природою слід організовувати систематично і з раннього дитинства: “Дітей, що не вміють ще ходити, треба частіше виносити на свіже повітря, щоб вони могли бачити

рідне небо, дерева, квіти, різних тварин. Все це залишається в дитячій душі, осяяне почуттям радості і покладе основи любові до рідної природи [3].

У практичній діяльності майбутніх учителів не стала провідною і думка В.О.Сухомлинського про необхідність систематичного збереження і примноження учнями природних багатств. Він наголошував, що слід прагнути до того, “щоб усе життя вихованців було сповнене творінням в світі природи. Ми не уявляємо собі повноцінного виховання без того, щоб кожний наш вихованець за роки навчання в школі не перетворив кілька десятків квадратних метрів мертвої глини, мертвого пустиря в родючу землю” [2].

Під час педагогічної практики студенти частіше використовують традиційні способи екологічної освіти. Слід вказати, що малоефективні методи виховного впливу – бесіди, лекції набагато частіше використовують і досвідчені вчителі загальноосвітніх шкіл. Хоча багато сучасних науковців отримали дані, що в цих випадках учні запам'ятовують лише 5-7% інформації і в умовах нестачі навчального часу словесні методи навчання впливають в основному на короткочасну пам'ять вихованців.

Необхідно також вказати, що при проведенні екологічної освіти підростаючого покоління майбутнім спеціалістам бажано частіше в своїй практичній діяльності керуватися такими методичними вимогами:

- якщо учень дійшов неправильного висновку, не варто одразу виправляти його відповідь, слід запропонувати довести свою точку зору або навести приклади, які показують помилковість його міркувань;
- вчитель не повинен намагатись самостійно узагальнювати основну навчальну інформацію. Слід надавати на цьому етапі пізнавальної діяльності більше активності і ініціативи дитині, стимулюючи і підтримуючи їх мотивацію і вольові зусилля;
- під час викладання різних курсів з метою формування екологічної свідомості учнів важливо дбати про міжпредметні зв'язки, проводити актуалізацію знань, які були сформовані раніше в процесі вивчення предметів;
- не варто вимагати від особистості сприймати інформацію на віру, слід дозволяти піддавати сумніву ті чи інші аргументи, проводити активний пошук об'єктивної істини.

З пропедевтичних міркувань необхідно вказати, що і в наш час деякі педагоги в процесі екологічного виховання підростаючого покоління досить часто підмінюють систему індивідуального і колективного впливу на учнів проведенням так званих “виховних заходів”. Хоча, вказаний вислів не відповідає меті і завданням концепції демократизації сучасної школи. “Захід” передбачає одноразові, фрагментарні впливи на учнівський колектив. Це словосполучення використовувалось представниками формально-бюрократичної педагогіки, а виховна робота спрямовувалась не на постійний, безперервний розвиток особистості, а на стихійне виконання окремих функцій, завдань, дотримання традицій тощо.

У зарубіжній школі, як показують результати дослідження М.Ю.Красовицького, йде розробка активних методів організації екологічного виховання учнів. Цей досвід слід ширше використовувати в практиці сучасної вищої та загальноосвітньої школи.

Цікавим, на наш погляд, є ситуативний метод, який вимагає спочатку на теоретичному рівні проаналізувати конкретну ситуацію в акції, конференції екологів, потім – на другому етапі виконання завдання – сформулювати систему питань, на третьому – знайти, самостійно опрацьовуючи літературу, необхідні відповіді. На заключному етапі – порівняти прогнози учнів з розвитком події, результатами досліджень, рішеннями, які були прийняті в дійсності.

Метод проекту вимагає від учнів уже підліткового віку спланувати предметну екскурсію в природу, навіть в інший штат Америки.

У процесі симулятивної гри напередодні, наприклад, засідання ЄЕК ООН, проведення міжнародних конференцій з проблеми навколишнього середовища, учні прогнозують їх хід,

приймають рішення, формують висновки, готують виступи для преси, а через деякий час мають можливість порівняти свої результати з документами реальних подій.

Відомо, що навчальна дискусія поглиблює і закріплює знання, розширює обсяг нової інформації, відпрацьовує вміння доводити, захищати та відстоювати свою думку. Тому дискусію широко можна застосовувати як метод екологічної освіти, який в значній мірі сприяє активізації діяльності учнів і студентів. У наш час, в умовах порушення екологічної рівноваги зростає потреба у використанні дискусії як методичного прийому, оскільки, як відзначають зарубіжні і вітчизняні дослідники, до його позитивних сторін можна віднести:

- ознайомлення особистості з інформацією, якою володіють інші учасники природоохоронної діяльності;
- можливість аргументовано критикувати і не погоджуватись із запропонованим напрямком пошуку розв'язання проблеми;
- заохочення особистості до співпраці з метою розробки спільного рішення;
- можливість існування інших підходів до вирішення однієї проблеми;
- розуміння причин надзвичайних екологічних ситуацій, збереження довкілля регіону, міста (села).

З метою реалізації надійних методичних підходів до подальшого удосконалення підготовки майбутніх учителів, перш за все природничих дисциплін, формування якісно нової екологічної культури особистості, на наш погляд, необхідно уже в найближчий час:

- внести корективи в завдання, зміст, операційно-дійовий компонент навчально-виховного процесу вищої школи;
- поглибити взаємозв'язок політехнічної та екологічної освіти;
- посилити використання потенційних можливостей всіх предметів вузу з метою розв'язання вказаної проблеми;
- стимулювати позитивну мотивацію майбутніх спеціалістів шляхом використання активних методів організації аудиторної самостійної роботи;
- забезпечити організації практичної діяльності студентів з охорони та поліпшення природного довкілля своєї місцевості, регіону.

Екологічну освіту майбутніх спеціалістів необхідно розглядати як найбільш актуальну проблему сучасного етапу розвитку теорії і практики вищої школи. Екологічна освіта повинна бути направлена на формування екологічних знань, практичних умінь і навичок, оволодіння науковими основами охорони природи й раціонального природокористування, усвідомлення кожною особистістю свого місця у світі природи та в системі "природа-людина-суспільство".

На наш погляд, основною метою екологічної освіти в вищій школі повинно стати формування екологічної свідомості майбутніх спеціалістів, яка буде стимулювати відповідальне ставлення особистості до засвоєння змісту теоретичного і практичного компонентів системи підготовки майбутніх спеціалістів до екологічного виховання учнів.

У досвіді вищої школи можна ширше використовувати результати дослідження [3] і формувати такі блоки умінь і навичок майбутньої діяльності студентів:

- орієнтаційні – формувати інтерес учнів до екологічних знань, трудової та громадської діяльності екологічного змісту; прищеплювати учням прагнення охороняти, зберігати та примножувати природні багатства;
- конструктивні – планувати педагогічні ситуації, які дають можливість використовувати екологічні знання вихованців, формувати в учнів спостережливість, допитливість, бережливість, враховувати вікові, індивідуально-типологічні особливості учнів, рівень розвитку їх пізнавальних можливостей, вибирати оптимальні форми, методи і прийоми організацій екологічної освіти, забезпечувати комплексний підхід до вивчення і охорони природи на уроках природничого циклу;
- організаторські – організовувати систематичне використання різноманітних форм і методів екологічної освіти підростаючого покоління, їх практичної діяльності

шляхом озеленення школи та пришкільних ділянок, спостереження за змінами в природі, розвитком рослин певного виду, породи, натуралістичної роботи.

Попередні результати нашого дослідження свідчать, що якісно нова екологічна освіта учнів сучасної загальноосвітньої школи залежить від професійної майстерності вчителя-практика. Вона може бути забезпечена розробкою і впровадженням цілісної поетапної системи, яка направлена на формування екологічних знань, перетворення їх в погляди, переконання, ціннісне ставлення до природи та опанування уміннями і навичками природоохоронної діяльності.

Позитивні результати в розв'язанні вказаної проблеми можна отримати, якщо забезпечити стійкий інтерес і позитивну мотивацію студентів до набуття екологічних знань, вмінь і навичок реалізації потенційних можливостей всіх блоків навчальних дисциплін, корекції особистісних якостей майбутніх спеціалістів, систематичної діяльності студентів з охорони та поліпшення екології довкілля, екологічної освіти учнів, проведення науково-дослідної роботи на всіх етапах формування екологічної культури майбутніх учителів.

Таким чином, викладена інформація приводить до висновку про важливість подальшого удосконалення навчально-виховного процесу вищої школи, необхідність систематичного використання інтерактивних технологій в підготовці майбутніх учителів до екологічного виховання підростаючого покоління. Перспективними напрямками дослідження повинна стати розробка методичних, структурних та організаційних вимог до організації процесу формування екологічних цінностей і свідомості студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вербицький В. Проектна форма навчання і виховання у загальноосвітніх навчальних закладах та позашкільних закладах освіти психолого-натуралістичного напрямку. Проблеми та шляхи їх вирішення// Рідна школа. – 2007. – № 3 – С.35-47.
2. Сухомлинський В.О. Школа і природа// Вибр.тв. У 5 т-х, 1977. – Т.5. – С.549.
3. Фіцула М. Педагогіка. – К.: Академія, 2000. – С.283.
4. Екологія: Реферативний журнал// Всеукраїнська екологічна ліга. – К., 2006. – Вип. 4. (12).
5. Екологічна освіта і виховання: досвід та перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2000.

УДК 371.3:78

К.М. Сергєєва

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ МАГІСТРА-ПІАНІСТА ЯК ЧИННИК ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

У статті розглядаються складові індивідуального стилю діяльності магістрів-піаністів, що формуються в процесі їх професійної самореалізації.

The article is consider to the components of the individual style of activity of magisters-pianist, which forming in the process of them professional self-realization.

З входженням України до європейського освітнього простору з новою актуальністю постає проблема удосконалення підготовки молодих фахівців у системі вищої освіти. Реорганізація освітніх закладів за вимогами Болонського процесу передбачає створення нової ступеневої системи підготовки фахівців за принципом кваліфікаційної послідовності бакалавр – магістр. Головною метою навчання в магістратурі окрім підготовки фахівця до викладання у вищому навчальному закладі стає всебічне розкриття його особистого та професійного потенціалу у процесі професійної самореалізації.

Професійна самореалізація, яка є спільним завданням всіх суб'єктів освіти, відбувається для кожного в свій, індивідуальний спосіб, стаючи особистим надбанням